

Foto: Andreas Mørck Nielsen

STRYNØ

TIL OS ALLE ~ SAMMEN

Smakkejolle fra Strynø

Foto: Andreas Mørck Nielsen

Strynøs historie

Strynø og Strynø Kalv hører til de mest fascinerende og egenartede kulturmiljøer i UNESCO Global Geopark Det Sydfynske Øhav. Efter sidste istid for omkring 12.000 år siden, var Strynø sammenhængende i et stort landområde med de omkringliggende øer og holme, og Strynø var dengang en bakketop dækket med skov. Resterne fra en stenaldersbo-plads kan i stille vejr ses på havbunden cirka 200 meter fra Strynø Havn. Da resten af isen smeltede, steg havvandet 12 meter og Strynø lå tilbage som den ø vi kender i dag.

I Middelalderen (1000-1536) blev samfundsstrukturen udviklet med landbrug og fødevarer, som man solgte til de omkringliggende øer og ulovligt over grænsen til Tyskland.

I 1906 boede 787 personer på øen, hvilket gjorde Strynø til Danmarks anden tættest befolkede ø, kun overgået af Amager. Alene på Strynø Kalv boede omkring 40 personer på øens tre gårde.

Fra Rudkøbing sejler færgen flere gange dagligt til Strynø (sejltid ca. 30 min). Øens levende helårssamfund har mange stolte traditioner og blev i 2022 kåret som Årets Ø. Stednavnet kendes fra 1200-tallet som en afledning af s(t)reu (germansk: strømme), altså "den vandet strømmer omkring". Senere er ø'et tilføjet.

Find inspiration til flere oplevelser, lydvandring samt spis- og overnatningssteder på langeland.dk/strynoe

Tekst: VisitLangeland & Skjold Christensen, Lokalhistorisk Arkiv Strynø 2024

Frilufts Rådet

Støttet med Udlodningsmidler til Friluftsliv

GEOPARK

DET SYDFYNSKE ØHAV

Foto: Andreas Bastiansen

Ø-historie til os alle ~ sammen

1 Strynø Havn emmer af historie fra dengang smakkejoller sørgede for transport til og fra øerne. Strynøs tidligere ejer, Tranekær Gods, opførte i 1866 "Grevebroen" der fører til færgen. Før havnen fik fast anløb i 1912 kunne man opsætte et flag på havnen for at komme ombord på Rudkøbing-Marstal færgen eller købe plads på postfærgen, som var billigere i stille vejr hvor passagererne selv måtte hjælpe til færgens fremdrift. Havnen er siden udbygget ad flere omgange, senest i 2013.

2 Øhavets Smakke- og Naturcenter, Strynø Brovej 12
Smakkejollen, som er kendetegnet ved de firkantede sejle, var tidligere eksistensgrundlaget for transport i Øhavet. I udstillingen kan du lære meget mere om jollens betydning for Strynø og om øens historie. Centeret er udvidet i 2007 og rummer også en udstilling om øens natur, det lave vand omkring Strynø og mulighed for en lang række vandaktiviteter, herunder sejllads med smakkejoller.

3 Strynø Mølle, Møllevejen 30
Den oprindelige hollandske mølle fra 1832 er den ældste bevarede vindmølle på de sydfynske øer. Møllen er opført af møllebygger Mads Jørgensen fra Ærø, som havde kontrakt med grevskabet på Tranekær Slot på Langeland. Med placeringen ud til Øhavet betjente møllen også bønder fra de omkringliggende øer, som sejlede deres korn til Møllebroen. Om vinteren kørte bønderne kornet over isen, endda hele vejen fra Birkholm 5 km væk. Placeringen helt ud til Øhavet har også betydet, at møllen har været oversvømmet ved flere stormfloder. Efter stormfloden i 1904 besluttede man at flytte Møllegården 200 meter ind på landet, hvor gården stadig ligger i dag (Møllevejen 28). **Møllebroen** er overfartssted til Strynø Kalv. I skuret på stolperne opbevares post og varer til Strynø Kalv i sikkerhed for højvandet. Ved Møllebroen vokser den grågrønne, kraftigt duftende strandmalurt, der kan bruges til kryddersnaps.

4 Strynø Kalv (privatejet) hæver sig 2,9 meter over havet og har et areal på 46 ha. Stednavnet "Kalv" betegner en mindre del ved siden af en større - altså "Den lille ø ved Strynø". Øens tre gårde er alle placeret midt på øen af hensyn til vinden. Det lille øsamfund havde omfattende kvægbrug og udviklede sig i det 19. og 20. århundrede på højde med hovedøen Strynø. Øen fik elektrisk lys, fra eget elværk, nogle år før Strynø. Landbrugets ændrede transport- og varebehov gjorde eksistensvilkårene svære på den lille isolerede ø, og i 1969 flyttede de sidste fastboende fra Strynø Kalv.

5 Jollefarten fra Nørre stænge - på strynsk "Nørresteende"
For enden af Nørrevej ses tydelige spor fra færgeløbet, hvorfra familien Jensen fra Nørrevej 14 havde overfart til Vaarø på Tåsinge. De var i øvrigt den første familie på Strynø der fik fjernsyn, men heldigvis blev øens andre børn og interesserede inviteret til at kigge med. Bare der var ro. Om vinteren, når farvandet var frosset til is, foregik turen til fods, på knallert, cykel, traktor eller i bil. Opsatte grene viste retningen og ruten blev omlagt regelmæssigt, så isen ikke brød sammen.

6 Vogterholm er en 8 hektar ubeboet ø bestående fortrinsvis af lavt marint land hvor løsnat ler, sand og grus er ført med kyststrømme til roliger land, hvor materialet aflejres og har skabt øen. Ældre moræneaflejringer på sidste istid danner øens højste punkt (2 meter) midt på øen. Sydvest for øen er sandoddedannelse mod nabooøen Bondeholm.

Kort: OpenStreetMap

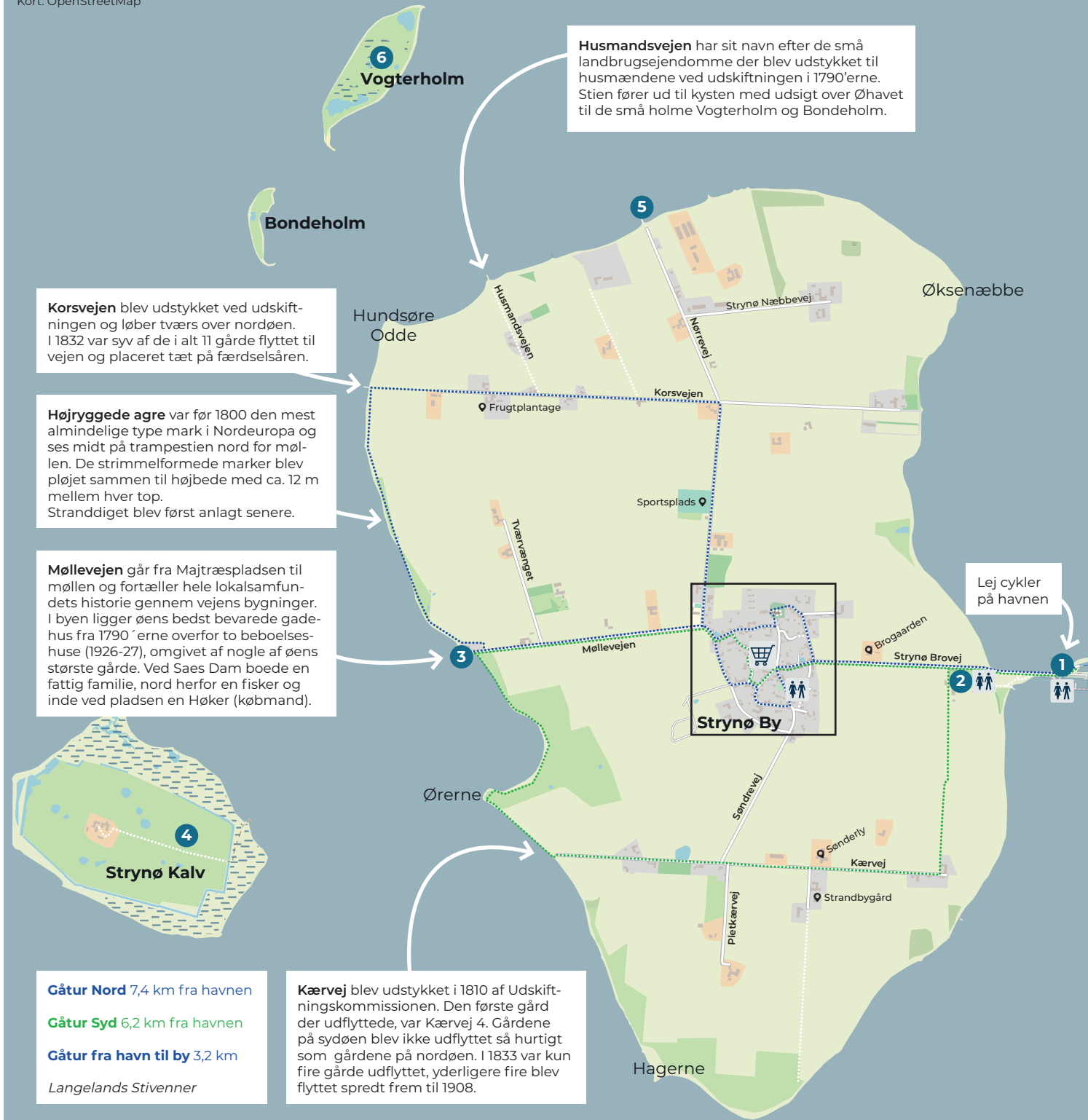
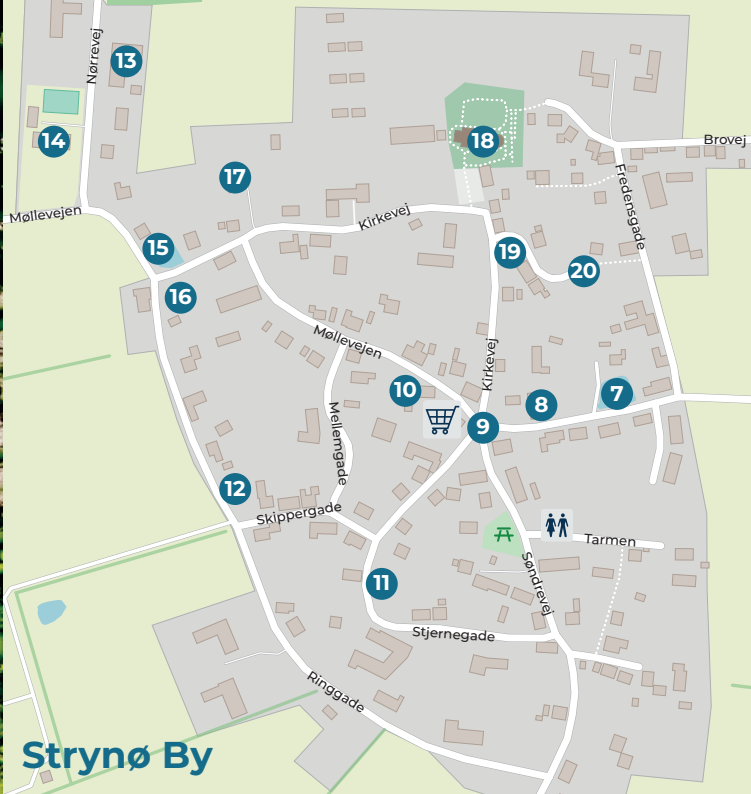

Foto: Mette Johnsen

Strynø By

Foto: Malene Tswai

- 7 Postens Dam på Brovejen/Damstræde** (forsiden) var oprindeligt et vandingshul til kreaturer. Nu er den invaderet af grønne frøer, der i hundredvis sidder med snuden over vandet og kigger på de forbigående. I dammen findes også stor og lille vandsalamander. Alle paddler i Danmark er totalfredede. Bag gadekæret ses et af P. Bagers karakteristiske små femfags huse.
- 8 Brovejen 1 – Strynø Brugsforening** Efter udflytningen i 1884 stod grunden tom frem til 1931 hvor Strynø Brugsforening opførte den eksisterende ejendom med forretning og uddelerbolig. Huset har siden 1963 været privat beboelse.
- 9 Majtræspladsen - byens centrale plads** Som et af de få steder i Danmark, rejses Majtræet hvert år i starten af maj. Traditionen har rødder helt tilbage til oldtiden og er opstået ved "at ride sommer i by", man festede når markerne var sået. Oprindeligt lå festen på Valborgsaften (den 30. april), samme aften som heksemøde på Bloksbjerg. Koste og lignende skulle derfor være låst inde og ungdommen drog ud for at plukke blomster og grønne grene til Majtræet. Det var vigtigt at stå godt hos de højere magter og håbe på en god høst senere på året. Den dag i dag er frugtbarhedsceremonien stadig en vigtig begivenhed på Strynø. Under stor festivitas afholdes Majtræsfest, hvor træet udsmykket med tre blomsterkranse rejses, der synges, hejses flag og holdes majtale.
- 10 Børnehuset Skattekisten på Møllevejen 3b** med vuggestue, børnehave og fritidsordning på en stor naturgrund med frugttræer. Adgang til legepladsen uden for institutionens åbningstid.

Foto: Malene Tswai

Foto: Ann-Britt Nørregaard

- 11 Stjernegade 11 – P. Bager husene** kaldes Strynøs mange små sømandshuse opført i 1860-80 af Peder Bager, tilflytter fra Ærø. Peder arbejdede som bager om formiddagen og murer om eftermiddagen og har opført omkring 12 huse i byen. Sømandshusene er opført i en kvalitet man ikke tidligere havde set, er temmelig kvadratiske, har hele fire værelser, tegltag og afvalmede gavle. Typisk opført med et lille anneks med opbevaringsplads til brænde og et lille toilet. P. Bager huset i nummer 11 har to høje skorstenspiber og det karakteristiske, tværstillede anneks.
- 12 Ringgade 11** er et af Strynøs flotte gamle velholdte bindingsværkshuse, som er værd at lægge ruten forbi. Huset er opført i 1866 og har været gård, med et stykke jord udenfor byen. Fiskeren Christian Peder Christensen, som også opgravede og solgte sand, boede i huset fra 1904-63.
- 13 Strynø By Andelsmejeri, Nørrevej 6** åbnede i 1912 og afløste øens første mejeri, der lå på Skippergade 4. Strynø fik mejeri noget senere end resten af landet. Det skyldes, at jord altid har været en mangelvare på øen og gårdene havde fokus på planteavl og kun mindre dyrehold. Mange af øens gårde blev ikke flyttet ved udflytningen (1784-1830), simpelthen fordi det kostede landbrugsjord at etablere nye veje. Først 60 år efter udflytningen blev øens første mejeri opført, for at kunne imødekomme den voksende kvægdrift.
- 14 Strynø Skole- og Kulturhus, Nørrevej 1** er øens samlingspunkt for både unge og gamle med fællesspisning, filmvisning, nytårsfest og en lang række arrangementer til os alle ~ sammen. Den smukke fredede landsbyskole er opført i 1905 og er flot renoveret med støtte fra Realdania i 2014. Her er skole for 0.-4. klasse.

Foto: Malene Tswai

Foto: Andreas Mørck Nielsen

- 15 Saes Dam** var før i tiden vandingssted for byens kreaturer og man kørte hestevogne i dammen når de "skulle strammes op". For at undgå at vogne og kvæg sad fast, er bunden brolagt. I 2020 var dammen næsten helt tørlagt og dyrelivet truet, men dammen blev renset op og i dag findes både snog, frø og salamander i Saes Dam. Det er tilladt at fange dyrene, men husk at alle dammens dyr er fredede og skal håndteres nænsomt og sættes ud igen.
- 16 Det gamle elværk, Møllevejen 17** er bygget i 1925. Det første år producerede værket dieselmotor 3.940 kWh til at dække øens elforbrug. I dag har en gennemsnitsfamilie med to voksne og to børn typisk et elforbrug på ca. 4.500 kWh årligt. I 1971 lagde Langelands Elforsyning et vekselstrømkabel til øen og elværket på Strynø blev nedlagt.
- 17 Villa Vera, Kirkevej 24** opførte muremester Anton Heide i 1915, dels til beboelse for familien og dels som et vidnesbyrd på murer- mesterfagets fortræffeligheder, med kviste, sadeltag, valmtag, vindfang, veranda (med balustrade) og udhus. Huset er privatejet og kan kun ses fra vejen.
- 18 Strynø Kirke, Kirkevej 16** fra 1869 kan rumme mange flere end de 215 mennesker der i dag bor på Strynø. Kirken er tegnet af Ove Petersen og den kendte arkitekt Vilhelm Dahlerup (1836-1907), som også har tegnet en stor del af Københavns udbygning til metropol. Dahlerup har bl.a. tegnet Det Kongelige Teater, Dronning Louises Bro, Glyptoteket og Pantomimeteatret (Tivoli).
- Motsat alle øvrige huse på øen, var Strynø Kirke tidligere ikke under Grev Ahlefeldt fra Tranekær Slot på Langeland, men under Baron Lehn fra Hvidkilde Slot ved Svendborg. Det siges at Ahlefeldt under et kortspil mellem de to satsede kirken og tilsyneladende tabte, og kirken derfor blev Hvidkildes.
- Præstegården** vest for kirken er en flot grundmuret 12 fags bygning med sadeltag og hele fem skorstene.
- Den gamle skole** ved Kirken (Kirkevej 14) er opført i 1822. Husets sidste fag i den nordlige ende, som går gennem kirkegårdsmuren og ligger inde på kirkegården, er bygget til i 1862. Her var øens skole indtil 1882, hvor skolen flyttede til Fredensgade 19, indtil Strynø Skole på Nørrevej blev indviet i 1905.
- 19 Livstræ, Kirkevej 8** Her ligger endnu et sømandshus opført af P. Bager (se Stjernegade 11). Alle Peders huse havde livstræet som et særkende for dørenes vinduesudsmykning. Nogle af husene har siden fået udskiftet hoveddøren, men her ses et særdeles velbevaret eksemplar af vinduesudsmykningen.
- 20 Kærlighedsstien** blev anlagt fordi det efterhånden var blevet svært at komme på tværs i Strynø by. Byen var vokset i 1700-tallet og derfor opstod små stier som kunne forbinde byens hovedåre. Stien i byens udkant blev stedet hvor nyforelskede par gik tur og hvor brudepar gik efter vielsen.

De små underjordiske jostedrenge er strynske sagnfigurer som boede under jostebanken. Drengene færdedes overalt på Strynø og behandlede folk godt, hvis de selv fik en god behandling. Det var dengang almindeligt at højgravide fik håndspålæggelse af præsten, for at undgå at deres nyfødte skulle komme i konflikt med jostedrengene. Under stormfloden i 1872 forsvandt jostebanken. Drengene blev sidst set året inden, hvor de sejlede til Langeland i et dejtrug.